

VÁCLAV TROJAN

24. 4. 1907 – 5. 7. 1983

„Já vím, v tomhle uspěchaném slzavém údolí, kde se třese, aby nevybuchla atomová bomba, aby byl vzduch a jídlo pro všechny, je těžké žít a pracovat idylicky. Pochopil jsem to brzy a od té doby skládám muziku konejšivou, snášlivou a snažím se i tóny hladit.“ Tato slova jsou životním vyznáním významného českého hudebního skladatele Václava Trojana, jehož jméno mladší generaci již tolik neřekne, pokud si neuvědomí, že autor je podepsán pod řadou filmů – Císařův slavík, Bajaja, Byl jednou jeden král - a jeho jméno je spojeno s loutkovou tvorbou Jiřího Trnky.

Václav Trojan byl plzeňský rodák. Narodil se 24. dubna 1907. Doma mu neřekli jinak než Sláveček. Jeho otec byl fotograf (dřevěný ateliér Na Újezdě patřil později Josefu Sudkovi), maminka uměla všechno. Pomáhala otcí v ateliéru, byla i dobrá kuchařka a hlavně vedla Slávečka k lásce k hudbě. Malý Václav býval často nemocný, existence fotografa také příliš nevydržela, a tak se Trojanovi často stěhovali za živobytím. Protivín střídala Sušice, následovala Praha, Poděbrady, Stará Boleslav. Jak bylo tehdy zvykem, Sláveček hrál na housličky i na klavír a rád poslouchal lidové muzicírování. Celý život jej provázely dvě inspirativní lásky, které prozářily celé jeho dílo – svět prostých lidových písní a prostředí loutkového divadla.

Za svého nejvýznamnějšího učitele pokládal Václav Trojan staroboleslavského regenschoriho Josefa Klazara: „Dal mi prakticky všechno. Získal jsem u něho nejen důkladné znalosti teorie, ale naučil mne hrát na housle, violu, varhany a klavír. A také nás učil zpívat.“ V roce 1923 byl Trojan přijat na pražskou konzervatoř, kde studoval skladbu, hru na varhany a dirigování. Úspěch absolventské práce *Passionato* pro smyčcový kvintet (1927) mu zajistil možnost studovat na mistrovské škole, krátce u Josefa Suka, později u Vítězslava Nováka (1927-29). Absolvoval modernisticky koncipovanou *Ouverturu* pro velký orchestr.

Další roky se Václav Trojan živil příležitostnými výdělky. Působil jako učitel hudby, hrál jako houslista, violista i klavírista v kavárně v pražském hotelu Paříž. Byla hospodářská krize a o stálé zaměstnání byla nouze. Dva roky strávil v Dětském divadle

Míly Melanové, kde se uplatnil jako korepetitor, dirigent a autor scénické hudby. Zde se setkal s režisérkou Marií Charousovou-Gardavskou, která napsala libreto k jeho celovečerní opeře ***Kolotoč*** (1936-39). Opera je určena dětem, inspirací byl Trojanovi vynikající výkon Kühnova dětského sboru, a byla provedena dlouho po svém vzniku (1960, v Ostravě). To již Václav Trojan působil jako hudební režisér a redaktor pražského rozhlasu (1937-45). Mezi významné skladby z této doby patří ***Dechový kvintet na témata lidových písní*** (1937), a ačkoliv vznikl jako příležitostné, humorně laděné dílko, zaujme neobyčejně vynalézavou nástrojovou stylizací a je trvale na repertoáru českých i zahraničních souborů.

V rozhlase se Václav Trojan seznámil s Boženou Danešovou, která tam pracovala jako cizojazyčná korespondentka, a v roce 1939 se stala jeho manželkou. Poskytla mu celoživotní oporu. Trojan vysoce oceňoval jazykové znalosti své manželky, vedle němčiny, francouzštiny a latiny ovládala angličtinu, španělštinu i italštinu. Božena Trojanová ukončila brzy práci v rozhlase, zůstala trvale v domácnosti, pomáhala svému manželovi v úředních záležitostech a věnovala se výchově tří synů.

Po válce se Václav Trojan stal členem tvůrčí skupiny Bratři v triku, kterou vedl Jiří Trnka. Jejich vzájemná spolupráce byla velmi plodná, v těsném sledu za sebou vznikla řada krátkých i dlouhometrážních filmů kreslených, loutkových, trikových i kombinovaných. Tak začala dvacetiletá spolupráce dvou geniálních umělců, kteří se ideálně doplňovali, ačkoliv byli letorou naprosto odlišní. Již Trnkův první kreslený film s Trojanovou hudbou ***Zasadil dědek řepu*** vnesl naprosto nové prvky do zavedených disneyovských klišé. V kresleném filmu se objevila výtvarná náročnost, poetické ladění i výrazný etický prvek. Český film tak prolomil dlouholetou nadvládu americké animované tvorby.

Filmy ***Špalíček*** (1946), ***Císařův slavík*** (1948), ***Bajaja*** (1950), ***Staré pověsti české*** (1952), ***Osudy dobrého vojáka Švejka*** (1954), ***Sen noci svatojánské*** (1959) a další jsou bez Trojanovy nádherné hudby nepředstavitelné. Tady se nejsilněji projevila jeho citová bohatost, smysl pro humor i vtip, síla hudebního vyjádření i ušlechtilý vkus. „*Obzírál dětskýma očima svět, se vším, co se v něm vyskytuje a hemží, to je totiž velký dar. A dává Trojanově hudební řeči zvláštní sílu, moc a kouzlo. Odtud má jeho projev čirou a jasnou prostotu, srozumitelnost a náladovou podmanivost. Veselý Trojan jde „do nohou“, smutný žene do očí slzy.*“ (Karel Šrom).

Z téže doby pochází i Trojanova hudba k celovečernímu hranému filmu podle scénáře Jiřího Brdečky a Jana Wericha *Byl jednou jeden král* (1953). Zároveň Trojan působil jako externí lektor Akademie múzických umění, kde připravoval mladé skladatele v oboru divadelní a filmové hudby. Za svoji filmovou hudbu získal četná ocenění, domácí i zahraniční, např. ve španělské Valencii (1962). Sám pokládal filmovou hudbu za svoji hlavní doménu. Upravil četné svity z hudby k loutkovým filmům, v pozdějších letech se k filmu ještě vrátil.

Zkomponoval hudbu k celovečernímu hranému filmu Václava Kršky *Poslední růže od Casanovy* (1966). Patřil k nejznámějším českým skladatelům a tvořil hudbu jak scénickou, tak koncertantní. Pro Národní divadlo napsal hudbu k Hrubínovým hrám *Srpnová neděle* (1958, ve filmové verzi 1961) a *Křišťálová noc* (1961) i k jeho historické hře *Oldřich a Božena* (1968). Na popud Karla Plicky vytvořil jevištní báseň *Zlatá brána* (1974), dílo prostoupené lidovými motivy z Čech, Moravy i ze Slovenska a zvěčňující odvěký cyklus čtyř ročních období. Z hudby k Bajajovi zamýšlel zkomponovat celovečerní pohádkový balet, zdravotní problémy, které mu komplikovaly konec života, mu to však znemožnily.

Václav Trojan zemřel 5. července 1983 ve věku 76 let. Zůstalo po něm dílo jiskřící melodiemi a hudebními nápady, citové, se schopností využít barevných možností hudebních nástrojů. Vycházel z lidové zpěvnosti, ale přesto je jeho hudba mnohdy odvážně experimentující. Přitom je vždy sdělná, jakoby úsměvná a nezapře český původ. Po právu získala i světovou pozornost.